

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Τίτλος:

«Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20ού αιώνα. Ένα παράδειγμα»

Συγγραφή: ΑΘΗΝΑ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Εφαρμογή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20ού αιώνα. Ένα παράδειγμα.

Εφαρμογή σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Δημιουργία σεναρίου

Αθηνά Γιαννοπούλου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Πρότυπο Πειραματικό Λύκειο Πανεπιστημίου Κρήτης (Ρέθυμνο)

Χρονολογία

Από 26-03-2014 έως 06-05-2014.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Έξι (6) διδακτικές ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο μαθήματος.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή του σεναρίου ήταν να γνωρίζουν οι μαθητές βασικά στοιχεία για τη μεταπολεμική πεζογραφία και συγκεκριμένα τα χρονικά της όρια, τον τρόπο που η ιστορία διεισδύει στα μεταπολεμικά λογοτεχνικά κείμενα, τις τάσεις που δημιουργήθηκαν στο χώρο της. Γι' αυτό και η διδάσκουσα επέλεξε η εφαρμογή του σεναρίου να γίνει στις διδακτικές ώρες του β' τετραμήνου. Η εφαρμογή στηρίχτηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων και ειδικότερα στην α' φάση, πριν την ανάγνωση, χρησιμοποιήθηκε η εισήγηση (μετωπική διδασκαλία), ο κατευθυνόμενος διάλογος, ο καταιγισμός ιδεών. Η β' φάση, κυρίως ανάγνωση, αναπτύχθηκε με βάση την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας. Τόσο η εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές είχαν την εξοικείωση με τη συγκεκριμένη διδακτική μέθοδο. Τα μέλη των ομάδων χρησιμοποίησαν στις τρεις διδακτικές ώρες της κυρίως ανάγνωσης αρκετές φορές και την ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική).

Η εφαρμογή του σεναρίου το β' τετράμηνο έδωσε τη δυνατότητα στη διδάσκουσα να προετοιμάσει τους μαθητές για τη χρήση συγκεκριμένων εφαρμογών. Σημειώνουμε ότι στην αρχή της σχολικής χρονιάς η διδάσκουσα, έχοντας γνώση των σεναρίων που ήθελε να εφαρμόσει και των αντίστοιχων προγραμμάτων του Η/Υ που θα χρησιμοποιούσε, όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word), κατασκευής εννοιολογικών χαρτών (Text2mindmap), δημιουργίας συννεφόλεξων (Wordle.net), κατασκευής ψηφιακού κολάζ (Photocollage), σχεδίασης και ζωγραφικής (το βασικό πρόγραμμα paint), συνεργάστηκε με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής και βρέθηκε ο κατάλληλος διδακτικός χρόνος για την εξοικείωση των μαθητών με τις συγκεκριμένες εφαρμογές. Οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι με τις δυνατότητες του διαδικτύου ως προς την αναζήτηση και

χρήση του προσφερόμενου διαδικτυακού υλικού, όπως και με τη δυνατότητα ανάρτησης αρχείων στο ιστολόγιο του μαθήματος. Ο εξοπλισμός της αίθουσας διδασκαλίας με φορητό Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα ήταν απαραίτητες προϋποθέσεις για την εφαρμογή του σεναρίου, όπως και η χρήση του εργαστηρίου Πληροφορικής σε συγκεκριμένες ώρες. Για τον προγραμματισμό της διδασκαλίας του σεναρίου η συνεργασία με τον υπεύθυνο του εργαστηρίου Πληροφορικής ήταν απαραίτητη, καθώς το σενάριο όφειλε να ολοκληρωθεί διδακτικά σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και με την αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Αθηνά Γιαννοπούλου, Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20ού αιώνα. Ένα παράδειγμα, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ και Γ΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η θέαση του πραγματικού κόσμου πολλές φορές οδηγεί τον λογοτέχνη στο να κατασκευάσει έναν νέο κόσμο, με πρόσωπα, γεγονότα, συμπεριφορές που εκφράζουν την ταυτότητα ή τις ταυτότητες ενός τόπου και μιας εποχής, μετά την αφομοίωση κάθε αλλαγής, ιστορικής και πολιτισμικής. Ο νέος κόσμος, ο λογοτεχνικός διαμορφώνει τους δικούς του λογοτεχνικούς χαρακτήρες, που με τη σειρά τους υπαγορεύουν στον αναγνώστη τον δικό τους ξεχωριστό τρόπο προσέγγισης.

Στο σενάριο «Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20ού αιώνα. Ένα παράδειγμα.» ζητούμενο ήταν να διαπιστώσουν οι μαθητές τον τρόπο που η λογοτεχνία «χτίζει» τον χαρακτήρα του ηγέτη που αποδεικνύεται τραγικός σε έναν κόσμο αλλαγής, στον οποίο το παλιό φθίνει και ηττάται,

παρακολουθώντας τις συμπεριφορές του ήρωα και την έκβασή τους. Οι μαθητές στηρίχτηκαν στη γνώση τους για την έννοια της τραγικότητας και τις παραμέτρους που την οριοθετούν και για τα χαρακτηριστικά του τραγικού ήρωα, όπως τα ορίζουν οι έννοιες του χρέους, της ανάληψης της ευθύνης, αλλά και της εσφαλμένης κρίσης. Εντόπισαν και κατανόησαν τους αφηγηματικούς τρόπους και τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας για να κατασκευάσει τον τραγικό ηγέτη. Με το διάλογο στην ολομέλεια και στις ομάδες οι μαθητές κατανόησαν τη δυνατότητα της λογοτεχνίας να αποτυπώνει την ατομικότητα παράλληλα και σε οργανική σύνδεση με την ιστορική πραγματικότητα, επεσήμαναν τη θέση του αφηγητή απέναντι στον κεντρικό λογοτεχνικό ήρωα, ενώ το λογοτεχνικό κείμενο λειτούργησε ως αφετηρία προβληματισμού για τη δική τους αποτίμηση του ήρωα. Οι μαθητές έφεραν σε πέρας κυρίως ομαδικές δραστηριότητες, που έδωσαν στη διδάσκουσα το πλαίσιο αξιολόγησης της ομάδας ως προς τη συνεργασία και τη συνεισφορά, ενώ ο διάλογος που αναπτύχθηκε τής επέτρεψε να διαπιστώσει την προσωπική πρόσληψη.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Στόχος της εφαρμογής του σεναρίου ήταν αφενός να ανιχνεύσουν οι μαθητές τα στοιχεία που συνθέτουν την τραγικότητα των ηρώων, όταν μάλιστα είναι φορείς εξουσίας, μέσα σε μια ατμόσφαιρα που συνδιαμορφώνεται από τραγικές συγκυρίες, αφετέρου να διαπιστώσουν τον τρόπο με τον οποίο ένα αφηγηματικό κείμενο χτίζει τους λογοτεχνικούς χαρακτήρες, εντάσσοντάς τους σε συγκεκριμένο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο. Προσδοκούσαμε οι μαθητές να προβληματιστούν για το ζήτημα της διαχείρισης της εξουσίας, να συνδέσουν συνειρμικά τη συγκεκριμένη θεματική με τις δικές τους εμπειρίες και τα δικά τους βιώματα, καθώς και οι ίδιοι είναι θεατές αλλά και αποδέκτες διαφόρων μορφών εξουσίας και να διαμορφώσουν άποψη για παρόμοια ζητήματα που αφορούν τη δική τους τοπική και χρονική εγγύτητα.

Στην επίτευξη των παραπάνω στόχων συνέβαλε η εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου, αλλά και η αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών, καθώς έδωσε στους μαθητές τη δυνατότητα να συνομιλήσουν με το λογοτεχνικό κείμενο μέσα από δημιουργικές παρεμβάσεις.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές:

- να αναζητήσουν τα κίνητρα που κατευθύνουν τις επιλογές του ηγέτη και να διαπιστώσουν τα μέσα που μετέρχεται για να φανεί συνεπής στο «χρέος»,
- να αντιληφθούν ως αναγκαίες αρετές του ηγέτη την οξυδέρκεια και την ευελιξία στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες,
- να προβληματιστούν για το ζήτημα της ευθύνης των φορέων εξουσίας σχετικά με την τύχη των πληθυσμών που καθοδηγούν,
- να κατανοήσουν πως η μεσοπολεμική Ελλάδα, της οποίας αναπαραστάσεις αποδίδει το εν λόγω διήγημα, όδευε σε μια εποχή αλλαγών, κοινωνικών και ιδεολογικών,
- να συνειδητοποιήσουν ότι η συγκυρία, το «μοιραίο», διαμορφώνει από κοινού με τον ανθρώπινο παράγοντα το εκάστοτε κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

- Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές: να γνωρίσουν τον λογοτεχνικό χαρακτήρα του τραγικού ήρωα-ηγέτη,
- να κατανοήσουν ότι μπορούν να αποδώσουν την ταυτότητα του λογοτεχνικού ήρωα παρακολουθώντας την εσωτερική του πορεία, καθώς ξετυλίγεται ο αφηγημένος χρόνος,
- να συσχετίσουν την ταυτότητα και τη δράση των λογοτεχνικών ηρώων με αυτήν των υπαρκτών προσώπων-αρχετύπων,

- να εντοπίσουν και να αξιολογήσουν τους αφηγηματικούς τρόπους και τα εκφραστικά μέσα, με τα οποία το λογοτεχνικό κείμενο κατασκευάζει τον κεντρικό χαρακτήρα,
- να διαπιστώσουν ότι η στάση του αφηγητή απέναντι στον ήρωα δε δεσμεύει την οπτική του αναγνώστη,
- να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία επιτρέπει την εικονογράφηση (comics, σχεδίαση εξώφυλλου) και ότι αυτή λειτουργεί ως αποκαλυπτικό στοιχείο του νοήματος, αναπόσπαστο από το λεκτικό/κειμενικό σώμα της ιστορίας,
- να διαπιστώσουν τη στενή σχέση που συνδέει το κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι με τη λογοτεχνική παραγωγή, καθώς το λογοτεχνικό κείμενο αποτυπώνει συστήματα ιδεών της εποχής στην οποία παρήχθη.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας οι μαθητές επιδιώξαμε να μπορούν:

- να αξιολογούν σε ποιον βαθμό ένα λογοτεχνικό κείμενο κατασκευάζει ολοκληρωμένους λογοτεχνικούς ήρωες,
- να αποδίδουν ποιότητες στους χαρακτήρες (αρνητικός-θετικός/στατικός-δυναμικός)
- να προσεγγίζουν έναν λογοτεχνικό ήρωα ως ιδιαίτερη προσωπικότητα και ταυτόχρονα ως παράγωγο των κοινωνικών συνθηκών,
- να επιχειρούν συνειρμικούς συσχετισμούς με άλλες χρονικές περιόδους και πρόσωπα, εκλαμβάνοντας τη λογοτεχνία ως αντανάκλαση μιας ιστορικής πραγματικότητας, που η λογοτεχνία μεταπλάθει με τους δικούς της όρους.

Καθώς αξιοποιήθηκαν οι ΤΠΕ σε όλες τις φάσεις της διδακτικής πορείας του σεναρίου οι μαθητές με την ολοκλήρωσή του επιδιώξαμε να μπορούν:

- να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας (H/Y με σύνδεση στο

διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla firefox, Google Chrome, κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, Youtube),

- να αναζητούν στα ηλεκτρονικά λεξικά (*Λεξικό της κοινής νεοελληνικής του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας*) τη χρήση, ερμηνεία, ετυμολογία λέξεων και εκφράσεων με στόχο την κατανόηση των κειμένων, την ανάπτυξη, αλλά και τη βελτίωση της εκφραστικής τους ικανότητας,
- να κατανοούν με τη χρήση του εννοιολογικού χάρτη τις σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ των προσώπων,
- να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα [πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (Powerpoint), πρόγραμμα δημιουργίας comics χαρακτήρων (bitstrips), πρόγραμμα ζωγραφικής (paint από τα βασικά βοηθήματα), πρόγραμμα δημιουργίας κολάζ (photocollage, photovisi)]. Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας, ήχου παρουσιάζει μια νέα ανάγνωση του κειμένου,
- να αντιληφθούν την κατασκευαστική πλευρά της λογοτεχνίας με τη χρήση των δυνατοτήτων που προσφέρει το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου ταυτόχρονα με τη χρήση του σύννεφου λέξεων
- να επικοινωνούν και να συνεργάζονται μεταξύ τους στο ιστολόγιο του μαθήματος κατά την ανάρτηση των εργασιών τους.

Διδακτικές πρακτικές

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση εφαρμόστηκε σε τρεις φάσεις (πριν από την ανάγνωση, κυρίως ανάγνωση, μετά την ανάγνωση) και στηρίχτηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων. Η α΄ φάση, πριν την ανάγνωση (δύο διδακτικές ώρες), υλοποιήθηκε στην αίθουσα διδασκαλία με τη χρήση φορητού Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα. Κατά τη διάρκειά της αξιοποιήθηκαν η μετωπική διδασκαλία και ο κατευθυνόμενος διάλογος. Με τις συγκεκριμένες διδακτικές μεθόδους αναδείχτηκε από τη διδάσκουσα αφενός ο στόχος και ο σχεδιασμός της

διδασκτικής πορείας του σεναρίου και αφετέρου ο ρόλος της ενεργοποίησης των μαθητών για την επιτυχία του σεναρίου.

Η β' φάση, κυρίως ανάγνωση (τρεις διδακτικές ώρες), υλοποιήθηκε στο εργαστήριο της πληροφορικής. Οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες, και έγινε φανερό πως με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο ενισχύεται η ενεργητική μάθηση και καλλιεργείται η δημιουργική συνεργασία μεταξύ τους και με τον διδάσκοντα. Τις τρεις διδακτικές ώρες της κυρίως ανάγνωσης χρησιμοποιήθηκαν και διδακτικές τεχνικές από τη θεατρική αγωγή, όπως η εμφατική ανάγνωση και το παιχνίδι ρόλων. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην υλοποίηση του σεναρίου έδωσε τη δυνατότητα δημιουργίας κειμένων, απλών και πολυτροπικών, βοήθησε στη συλλογή πληροφοριών, στην εμπάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο και στη διαπίστωση του «παιγνιώδους» χαρακτήρα της λογοτεχνίας.

Η γ' φάση, μετά την ανάγνωση (μία διδακτική ώρα), υλοποιήθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας με φορητό Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα. Οι μαθητές σε ολομέλεια συζήτησαν το βασικό θέμα του διηγήματος όπως αναδείχτηκε με την εφαρμογή του σεναρίου, δηλαδή το βαθμό ευθύνης ενός τραγικού ηγέτη, όπως ήταν ο Σαμπεθάι Καμπιλής του Δ. Χατζή.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στο σύγχρονο ιστορικό τους περιβάλλον οι έφηβοι μαθητές, ως παρατηρητές και αποδέκτες εξουσίας, βιώνουν μια επίκαιρη εκδοχή των γεγονότων που διαδραματίζονται στον «Σαμπεθάι Καμπιλή», στον οποίο αναδεικνύεται το ζήτημα της συνετής αλλά με οξυδέρκεια διαχείρισης της εξουσίας και της ευθύνης του ηγέτη για την τύχη του λαού που κυβερνά. Η λογοτεχνία αποτελεί το κατάλληλο μέσο για να καλλιεργηθεί ο προβληματισμός των μαθητών, αφενός για τις προσωπικότητες που διεκδικούν την εξουσία της διαχείρισης και αφετέρου για την ανάδειξη εκείνων

των στοιχείων που θεωρούνται απαραίτητα εφόδια του ηγέτη σε κάθε περίπτωση, πολύ περισσότερο σε περιόδους κατά τις οποίες η κοινωνία αποδομείται σε κάθε επίπεδο.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στην εισαγωγή του ανθολογίου λογοτεχνικών κείμενων στην Γ΄ λυκείου ως μία από τις τάσεις της μεταπολεμικής πεζογραφίας ορίζεται αυτή των κοινωνικών και πολιτικών προβληματισμών. Ειδικότερα αναφέρεται: «Οι πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις, η αυταρχική εξουσία, οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές και η αβεβαιότητα για το μέλλον, καθώς και οι επιπτώσεις που έχουν όλα αυτά στη ζωή των ανθρώπων, είναι μερικά από τα θέματα που απασχόλησαν πολλούς πεζογράφους. Τα πρόσωπα δεν είναι απλοί θεατές των γεγονότων, αλλά συμμετέχουν στη δίνη τους, μεταβάλλονται σε ενεργούμενα των εξωτερικών συνθηκών ή γίνονται θύματα των καταστάσεων. Από την άποψη αυτή η μεταπολεμική πεζογραφία επανασυνδέεται με τη ρεαλιστική παράδοση της γενιάς του 1880 και με τους πρώτους κοινωνικούς ηθογράφους». Με αφετηρία αυτή την αναφορά επιλέχτηκε το διήγημα «Σαμπεθάι Καμπιλής» από τη συλλογή διηγημάτων του Δ. Χατζή *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, για να αναδειχτεί ο τρόπος που η λογοτεχνία «χτίζει» τους λογοτεχνικούς ήρωες, καθώς τους εντάσσει σε μία μεταβατική κοινωνία που αλλάζει, διαμορφώνει ή υποτάσσει το άτομο. Συγκεκριμένα, προσεγγίζεται ο λογοτεχνικός χαρακτήρας του ηγέτη που αποδεικνύεται τραγικός μέσα σε έναν κόσμο αλλαγής, στον οποίο το παλιό φθίνει και τελικά ηττάται. Στο ερώτημα «γιατί αυτόν και όχι κάποιον άλλο ήρωα της συλλογής με ανάλογη πορεία, γιατί όχι τον Σιούλα τον ταμπάκο που ανθολογείται άλλωστε -ως διήγημα- στο σχολικό εγχειρίδιο κειμένων της νεοελληνικής λογοτεχνίας στη Γ΄ λυκείου;», η απάντηση εντοπίζεται στη στοχοθεσία του σεναρίου, καθώς σε εποχές κρίσιμες, σαν τη δική μας, είναι ανάγκη να αναδεικνύεται το ζήτημα της διαχείρισης της εξουσίας και της ευθύνης των ηγετών ως καθοριστικό για την τύχη των λαών.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στην εφαρμογή του σεναρίου οι ΤΠΕ αξιοποιήθηκαν με στόχο οι μαθητές να γνωρίσουν τον λογοτεχνικό χαρακτήρα του τραγικού ήρωα-ηγέτη και να περιγράψουν την ταυτότητά του συσχετίζοντάς την με αυτήν των υπαρκτών προσώπων και έτσι να διαπιστώσουν τη στενή σχέση που συνδέει το κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι με τη λογοτεχνική παραγωγή. Παράλληλα οι ΤΠΕ βοήθησαν να κατανοήσουν οι μαθητές την πολυφωνία της ανάγνωσης και να «ζωντανέψουν» το κείμενο με την παραγωγή πολυτροπικού λόγου.

Οι ΤΠΕ αξιοποιήθηκαν δημιουργικά στο συγκεκριμένο σενάριο, καθώς οι μαθητές

- με τη μηχανή αναζήτησης (Google) και τον φυλλομετρητή (Mozilla Firefox, Google Chrome, κ.ά.) α) επισκέφτηκαν τον διαδικτυακό χώρο της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και με τη χρήση του ηλεκτρονικού λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής υποστηρίχτηκαν στον τομέα της κατανόησης των εννοιών β) επισκέφτηκαν τον διαδικτυακό χώρο [«ε Γιάννινα~ Μια άλλη ματιά στη πόλη των θρύλων και των παραδόσεων»](#) και γνώρισαν στοιχεία της ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας των Ιωαννίνων, αλλά και οπτικό υλικό από την πόλη των Ιωαννίνων.
- Με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου παρήγαγαν γραπτό λόγο, κυρίως συνεργαζόμενοι, και δημιούργησαν απλά και πολυτροπικά κείμενα. Επίσης με το συγκεκριμένο πρόγραμμα είχαν τη δυνατότητα να αντιληφθούν την κατασκευαστική πλευρά της λογοτεχνίας.
- Με το πρόγραμμα δημιουργίας Παρουσιάσεων (PowerPoint) δημιούργησαν πολυτροπικά κείμενα. Ο συνδυασμός λόγου (ιδιότυπος ηλεκτρονικός λόγος του προγράμματος παρουσίασης) και εικόνας καλλιέργησε την κριτική, δημιουργική σκέψη των μαθητών.

- Με τη χρήση του εννοιολογικού χάρτη συζήτησαν, διαμόρφωσαν και ανέδειξαν το ρόλο του τραγικού ηγέτη σε σχέση με τα πρόσωπα του περιβάλλοντός του και την ιστορία
- Με τη δημιουργία comics χαρακτήρων (bitstrips) είχαν τη δυνατότητα της οπτικής αναπαράστασης των ηρώων του διηγήματος.
- Με τη δημιουργία κολάζ (photocollage, photovisi) αποτύπωσαν οπτικά τη δική τους ανάγνωση του διηγήματος
- Δημιούργησαν «σύννεφα λέξεων» (word clouds) για συγκεκριμένα σημεία του διηγήματος, στα οποία ήθελαν να επικεντρωθούν προκειμένου να τα αναδείξουν.
- Συνεργάστηκαν μεταξύ τους, αλλά και με τον εκπαιδευτικό μέσω του ιστολογίου.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΛ Γ' Λυκείου :

Δημήτρης Χατζής, [Ο Σιούλας ο ταμπάκος](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Κ.Π. Καβάφης, [«Γείχη»](#). Στο *Ποιήματα Α' (1897-1918)*, επιμ. Γ. Σαββίδης, 117. Αθήνα: Ίκαρος, 1991.

Δημήτρης Χατζής, [«Σαμπεθαί Καμπλής»](#). *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, 41-74. Αθήνα: Το Ροδακίό, 1999.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Άλλα κείμενα

Ρηγίνος, Δ. 2009. Γιώσεφ Ελιγιά (1901-1931). Προσαρμογή από μελέτημα της Ελένης Κουρμαντζή. *Χρονικά*, том. 32: 10-14. Αθήνα: Κεντρικό Ισραηλίτικο Συμβούλιο.

<http://www.kis.gr/files/rachel/219%20xronika%20gia%20teliko%20ok.pdf>

[Χατζής, Δημήτριος. Το τέλος της μικρής μας πόλης](#), Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, βιβλίο εκπαιδευτικού

Βίντεο

[Αντιγόνη](#), Γιώργος Τζαβέλλας, 1961. (κινηματογραφική ταινία: 0:13:44-0:16:38,0:43:15-0:43:52,0:58:58-0:59:56,1:01:18-1:02:38,1:12:17-1:17:09) [πηγή: YouTube].

[Δημήτρης Χατζής. Πορτρέτο της Πέμπτης](#), Φρέντυ Γερμανός [πηγή: YouTube].

[Δημήτρης Χατζής](#) [πηγή: YouTube].

Ιστοσελίδες

[ΕΚΕΒΙ](#)

[e-Γιάννινα](#), Μια άλλη ματιά στην πόλη των θρύλων και των παραδόσεων

[Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε τρεις φάσεις: Α΄ φάση (πριν από την ανάγνωση) δύο διδακτικές ώρες, Β΄ φάση (κυρίως ανάγνωση) τρεις διδακτικές ώρες, Γ΄ φάση (μετά την ανάγνωση) μία διδακτική ώρα .

Α΄ φάση, πριν την ανάγνωση (1η και 2η διδακτική ώρα)

Στο προαναγνωστικό στάδιο (α΄ φάση) εργαστήκαμε στην αίθουσα διδασκαλίας σε ολομέλεια. Χρησιμοποιήσαμε τον φορητό Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και τον βιντεοπροβολέα. Αρχικά η διδάσκουσα ενημέρωσε τους μαθητές ότι με την εφαρμογή του σεναρίου «Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20ου αιώνα. Ένα παράδειγμα» θα γνωρίσουν τη λογοτεχνική κατασκευή ενός χαρακτήρα. Οι μαθητές σχολίασαν πως με αυτό τον τρόπο το μάθημα της λογοτεχνίας ολοκληρώνει την ενότητα «λογοτεχνικοί χαρακτήρες», η οποία και είχε ξεκινήσει στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Η διδάσκουσα σημείωσε πως θα χρησιμοποιήσουν το διήγημα του Δ. Χατζή «Σαμπεθάι Καμπιλής». Πρόσθεσε δε πως η εξοικείωση με την προσέγγιση των χαρακτήρων ενός μυθοπλαστικού αφηγήματος, λειτουργεί υποστηρικτικά στη μελέτη του συγκεκριμένου διηγήματος: άλλωστε η λογοτεχνία αντανακλά παραστάσεις του πραγματικού κόσμου και η οποιαδήποτε ιστορική και πολιτική αλλαγή επηρεάζει τη λογοτεχνική παραγωγή, διαμορφώνοντας, μεταξύ άλλων, μια νέα «γενιά» ηρώων με χαρακτηριστικά, τα οποία απαιτούν μια νέα προσέγγιση κατά την ανάγνωσή τους. Επισήμανε επιπλέον τη νέα οπτική ανάγνωσης, καθώς θα διάβαζαν το διήγημα επικεντρωμένοι στην κατασκευή του χαρακτήρα «ηγέτη-φορέα της τραγικότητας» στη μεταπολεμική πεζογραφία. Σημείωσε επίσης πως μαζί, μαθητές και διδάσκουσα, έπρεπε με τη μνήμη και την κριτική τους στάση να αποδώσουν το περιεχόμενο της τραγικότητας και να ορίσουν τα χαρακτηριστικά

του τραγικού ήρωα-φορέα της εξουσίας, που απορρέουν από το ήθος του. Σε αυτό το σημείο επισημάνθηκε από τη διδάσκουσα, αλλά και από τους μαθητές η υποκειμενική ερμηνεία του χρέους.

Η διδάσκουσα έθεσε το ερώτημα αν οι μαθητές ανακαλούσαν στην μνήμη τους το πρόσωπο ενός τραγικού ηγέτη και με καταιγισμό ερωτήσεων (ενδεικτικές: Ποιος ορίζεται, κατά την άποψή σας, ως τραγικός ηγέτης;, Γιατί ορίσατε τον Κρέοντα από την τραγωδία του Σοφοκλή *Αντιγόνη* ως ηγέτη και μάλιστα τραγικό;, Πώς νοηματοδοτείτε την έννοια «τραγικός»;, Πώς θα ορίζατε τον όρο τραγικός στην καθημερινότητά σας;; Πώς θα ορίζατε την έννοια του Χρέους;; Πώς αντιλαμβάνεστε τη σχέση Χρέους και τραγικότητας αναφορικά με το ρόλο του ηγέτη;). Δόθηκαν πολλές απαντήσεις, σημειώθηκαν λέξεις των απαντήσεων στον πίνακα και με τη βοήθεια του *Λεξικού της κοινής νεοελληνικής* δόθηκε η σημασία των όρων: ηγέτης-τραγικός- χρέος-εξουσία, καθώς στόχος της διδάσκουσας ήταν οι μαθητές να προβληματιστούν για το χρέος του ηγέτη, για τη σχέση του με την εξουσία και τη διαχείρισή της.

Στη συνέχεια, μοιράστηκε στους μαθητές ένα [κοινό φύλλο εργασίας](#) και κλήθηκαν να παρακολουθήσουν συγκεκριμένα, επιλεγμένα αποσπάσματα από την κινηματογραφική μεταφορά της τραγωδίας *Αντιγόνη* του Σοφοκλή σε σκηνοθεσία Γ. Τζαβέλλα (1961) και να συμπληρώσουν τον πίνακα που υπήρχε ενσωματωμένος στο φύλλο εργασίας. Οι μαθητές παρακολούθησαν στα επιλεγμένα αποσπάσματα την πορεία προς την πτώση ενός ηγέτη που διέπραξε ύβρη και κατέθεσαν την άποψή τους για το περιεχόμενο των λόγων του, για το ύφος και την εξωτερική του εμφάνιση, για την προσωπικότητά του, την ιδεολογία του και βέβαια για τα συναισθήματα και τη στάση που οι ίδιοι διαμόρφωσαν απέναντί του. Η συζήτηση με βάση τα ζητούμενα του πίνακα του φύλλου εργασίας ήταν ενδιαφέρουσα και αρκετά ζωννή, καθώς οι μαθητές χρησιμοποίησαν αρκετά το βιοματικό στοιχείο¹.

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο Afasi.

Διατύπωσαν επίσης την άποψη πως η παρακολούθησή, έστω και των επιλεγμένων αποσπασμάτων, της ταινίας τους βοήθησε να κατανοήσουν καλύτερα σημεία του κειμένου της τραγωδίας, που διάβασαν από το πρωτότυπο την ώρα των αρχαίων ελληνικών. Αναφέρθηκαν επίσης σε παραδείγματα ηγετών, τόσο από την ελληνική ιστορία όσο και την ευρωπαϊκή, που διέπραξαν ύβρη λόγω τραγικής αυταπάτης και οδηγήθηκαν στην προσωπική κατάρρευση.

Τα τελευταία δέκα λεπτά της δεύτερης διδακτικής ώρας μοιράστηκε στην ολομέλεια το διήγημα του Δ. Χατζή «Σαμπεθαί Καμπιλής» με την προτροπή να διαβαστεί από όλους για την επόμενη διδακτική ώρα. Η διδάσκουσα ανακοίνωσε πως το επόμενο διδακτικό τρίωρο θα χρησιμοποιούσαν το εργαστήριο Πληροφορικής και θα δούλευαν ομαδοσυνεργατικά. Ανακοίνωσε πως οι ομάδες θα ήταν οκτώ των τριών ατόμων και πρότεινε τη σύστασή τους με την παράκληση οι μαθητές να τις δουν, να κάνουν τις αλλαγές που θέλουν, να ορίσουν για κάθε ομάδα τον γραμματέα, που θα είχε και την ευθύνη της ανάρτησης των εργασιών στο ιστολόγιο ώστε να είναι έτοιμες με την έναρξη του επόμενου διδακτικού τρίωρου.

Β' Φάση Κυρίως ανάγνωση (3η, 4η, 5η διδακτική ώρα)

Οι τρεις διδακτικές ώρες (3^η, 4^η, 5^η) που κάλυψαν την *Κυρίως ανάγνωση* έγιναν στο εργαστήριο της Πληροφορικής. Τα πρώτα λεπτά της κάθε διδακτικής ώρας εργαστήκαμε ως ολομέλεια και στη συνέχεια δουλέψαμε ως ομάδες. Βασική προϋπόθεση ήταν να έχει διαβαστεί από το σύνολο των μαθητών το διήγημα.

Ξεκινήσαμε με την ερώτηση εάν κάποιο σημείο του διηγήματος είχε δυσκολία ως προς την κατανόησή του. Πολλοί μαθητές απάντησαν πως είχαν δυσκολία με τη γλωσσική κατανόηση του διηγήματος σε συγκεκριμένα σημεία και έτσι δόθηκαν από την διδάσκουσα εξηγήσεις για λέξεις και φράσεις. Η διδάσκουσα πληροφόρησε τους μαθητές πως κάποιες λέξεις ανήκαν στο ηπειρώτικο γλωσσικό ιδίωμα. Οι διευκρινίσεις είχαν ως αποτέλεσμα την πληρέστερη κατανόηση του κειμένου.

Στη συνέχεια αφηγηθήκαμε την υπόθεση του διηγήματος. Διαπιστώσαμε ότι το διήγημα είχε διαβαστεί από αρκετούς μαθητές, αλλά όχι από όλους. Μια πρώτη παρατήρηση των μαθητών, μετά την αφήγηση της υπόθεσης, ήταν πως στο διήγημα η ευθύνη του πολιτικού ηγέτη μπορεί να ειδωθεί και με επικαιρική ματιά. Ακολούθως, τοποθετήσαμε το διήγημα στον τόπο και τον χρόνο.

Με τη βοήθεια του βιντεοπροβολέα η διδάσκουσα περιηγήθηκε με την ολομέλεια στην ιστοσελίδα [«ε Γιάννινα~ Μια άλλη ματιά στη πόλη των θρύλων και των παραδόσεων»](#) και συγκεκριμένα στις ενότητες «δρόμοι και συνοικίες», «περιήγηση στα σοκάκια της πόλης», «φωτογραφίες από τα παλιά Γιάννινα», σε μια προσπάθεια οι μαθητές να αντιληφθούν καλύτερα την ατμόσφαιρα, τον τόπο και τον χρόνο του διηγήματος.

Μετά από αυτή την περιήγηση η ολομέλεια χωρίστηκε σε ομάδες, όπως είχαν διαμορφωθεί στο τέλος του πρώτου διδακτικού δίωρου.

Ομάδα 1^η

Η ομάδα ξεκίνησε την ανάγνωση του διηγήματος με βάση [το φύλλο εργασίας](#) που είχε δοθεί στους μαθητές. Η ομάδα εστίασε αρχικά στον εντοπισμό του κεντρικού επεισοδίου και τον τρόπο με τον οποίο καθόρισε τη ζωή του κεντρικού ήρωα. Στη συνέχεια εντόπισε τα δευτερεύοντα επεισόδια και διερεύνησε το δέσιμο της πλοκής. Οι μαθητές συζήτησαν μεταξύ τους πώς ο συγγραφέας έχτισε το διήγημα αναδεικνύοντας τη σχέση και το ρόλο δύο προσώπων, του Σαμπεθάι Καμπιλή και του Γιοσέφ Ελιγιά, κατά την πορεία ανάπτυξης της ισραηλίτικης κοινότητας των Ιωαννίνων. Προκειμένου να εντοπίσουν το κεντρικό επεισόδιο συζήτησαν αρκετά, καθώς υπήρχαν διαφορετικές απόψεις ως προς το πιο έπρεπε να επιλεγεί.

Στη συνέχεια, με την εφαρμογή της τεχνικής «παιχνίδι ρόλων» από τη θεατρική αγωγή, η ομάδα απέδωσε το διάλογο του Σαμπεθάι Καμπιλή και του Γιοσέφ Ελιγιά.

Όλες οι ομάδες παρακολούθησαν τον διάλογο, καθώς ήδη είχε φανεί ότι αποτελούσε την κορύφωση της δράσης².

Η ομάδα υπογράμμισε τις διεργασίες που γίνονταν στον εσωτερικό κόσμο των πρωταγωνιστών με σημεία αναφοράς τον παλιό κόσμο που έφευγε και τον νέο που ξεπρόβαλε. Στη συνέχεια με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού κατέγραψε σε έναν εννοιολογικό χάρτη τις σχέσεις που διαμορφώθηκαν κατά τα γεγονότα της πλοκής³.

Ομάδα 2^η

Η ομάδα διάβασε το διήγημα με βάση [το φύλλο εργασίας](#) που είχε δοθεί στους μαθητές. Η δεύτερη ομάδα ήταν η ομάδα των μαθητών που εστίασε στα πρόσωπα που κινήθηκαν γύρω από τον κεντρικό ήρωα και με τη στάση τους τον διαμόρφωσαν, ενώ παράλληλα και τα ίδια διαμορφώθηκαν από αυτόν. Οι μαθητές, αφού εντόπισαν τα πρόσωπα, κύκλωσαν τα επίθετα και τα ουσιαστικά που ο συγγραφέας χρησιμοποίησε για να αποδώσει τα χαρακτηριστικά τους και στη συνέχεια ανέχνευσαν τον ρόλο τους. Επισημάνθηκε, στη συζήτηση που αναπτύχθηκε στην ομάδα, πως τα πρόσωπα, απλοί άνθρωποι της ισραηλίτικης κοινότητας, είχαν διαμορφωμένη παρουσία και εκπροσωπούσαν καταλυτικά στοιχεία της κοινότητας. Βέβαια οι μαθητές υπογράμμισαν το γεγονός πως η κοινότητα είχε αναπτυχθεί τόσο όσο της επέτρεπε το κάστρο που, όπως σημείωσαν, λειτουργούσε ως όριο του κόσμου τους. Κάθε παραβίαση του σήμαινε και μια «ανατροπή» και αυτό δεν το ήθελαν⁴.

Στη συνέχεια, οι τρεις μαθητές της ομάδας ανέλαβαν ο καθένας το ρόλο ενός προσώπου και παρουσίασαν τα τρία βασικά πρόσωπα γύρω από τον Σαμπεθάι Καμπιλή: τον Χαΐμ Εζρά, τον Γιοσέφ Ελιγιά και την μάνα του Ελιγιά. Η παρουσίαση έγινε με την εμφατική ανάγνωση από το διήγημα των ουσιαστικών, επιθέτων και εκφράσεων, που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας για τα συγκεκριμένα πρόσωπα.

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο drastiriotitaomadaA.

³ Βλ. ό.π. το αρχείο kambilisXmind.

⁴ Βλ. ό.π. το drastiriotitaomadaB.

Ομάδα 3^η

Αποστολή της τρίτης ομάδας ήταν η προσέγγιση του κεντρικού ήρωα του ομώνυμου διηγήματος, του Σαμπεθάι Καμπιλή. Η ομάδα διάβασε το διήγημα με το [φύλλο εργασίας](#) και εντόπισε το υλικό που ήταν απαραίτητο για να δημιουργήσει την ταυτότητα του Σαμπεθάι Καμπιλή. Ξεκίνησε από το υλικό που το κείμενο της έδωσε για την εξωτερική του εμφάνιση και στη συνέχεια εντόπισε τα ιδεολογικά, πνευματικά και ψυχικά του χαρίσματα⁵. Η ομάδα συζήτησε για το συγκεκριμένο λογοτεχνικό χαρακτήρα και με την παρέμβαση της εκπαιδευτικού προσπάθησε και κατανόησε το «είναι» και το «φαίνεσθαι» του ήρωα. Ο προβληματισμός της ομάδας στράφηκε κυρίως γύρω από το ερώτημα αν ο συγκεκριμένος λογοτεχνικός χαρακτήρας παραμένει στατικός έως το τέλος· αν τελικά άλλαξε το είναι του Σαμπεθάι Καμπιλή κατά την προσπάθεια αλλαγής του φαίνεσθαι.

Επίσης, η ομάδα εντόπισε τους αφηγηματικούς τρόπους που ο συγγραφέας χρησιμοποίησε προκειμένου να παρουσιάσει τον ήρωα και σχολίασε ιδιαίτερα την περιγραφή, τον διάλογο, τον εσωτερικό μονόλογο και τα εκφραστικά μέσα.

Με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων του φύλλου εργασίας η ομάδα διάβασε τις φράσεις του διηγήματος που, κατά την γνώμη της, το άκουσμά τους έφτιαχνε ένα νοητό πορτρέτο του Σαμπεθάι Καμπιλή και με αυτές δημιούργησε ένα συννεφόμελο.

Ομάδα 4^η

Η ομάδα με το [φύλλο εργασίας](#) διάβασε για τον ποιητή Γιοσέφ Ελιγιά. Χρησιμοποίησε το βιογραφικό σημείωμα του ΕΚΕΒΙ για τον ποιητή και το κείμενο «Γιοσέφ Ελιγιά, (1901-1931), Προσαρμογή από μελέτημα της Ελένης Κουρμαντζή» του Δ. Ρηγίνου που δημοσιεύτηκε στα *Χρονικά*. (Αθήνα, 2009, Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο, τόμος 32.) και στη συνέχεια έφτιαξε την ταυτότητα του ποιητή με στόχο

⁵ Βλ. ό.π. το drastiriotitaomadaG.

η ολομέλεια της τάξης να γνωρίσει τον ποιητή Γιοσέφ Ελιγιά⁶. Την ώρα της ανάγνωσης και του σχολιασμού του υλικού για τον ποιητή Γιοσέφ Ελιγιά η ομάδα διαπίστωσε ότι ο Δ. Χατζής αξιοποίησε στοιχεία της πραγματικής ζωής του ποιητή, αλλά και «αλλοίωσε» λεπτομέρειες της ζωής του. Αναρωτήθηκε το γιατί για να επισημάνει πως το διήγημα μπορεί να στηρίζεται σε πραγματικά γεγονότα, αλλά το λογοτεχνικό κείμενο είναι μυθοπλασία. Ήταν ενδιαφέρουσα η συζήτηση που αναπτύχθηκε στην ομάδα, η οποία και σημείωσε πως οι πηγές που διάβασαν έδειξαν μια διαφοροποίηση ως προς τις πληροφορίες για το πρόσωπο του Γιοσέφ Ελιγιά. Επεσήμανε πως και οι πηγές ήταν διαφορετικές πχ τα αρχεία της εβραϊκής κοινότητας θα είχαν ίσως πληροφορίες εγκυρότερες από άλλες πηγές. Επίσης σημείωσε πως το γεγονός ότι ο Γιοσέφ Ελιγιά ήταν αριστερός, κομμουνιστής, διανοούμενος του μεσοπολέμου ίσως δημιούργησε δυσκολίες στη συγκέντρωση του υλικού που αφορούσε τη ζωή και το έργο του.

Καθώς ο ποιητής ήταν άγνωστος και για την ομάδα, έφτιαξε μια παρουσίαση προκειμένου να γίνει με παραστατικό τρόπο γνωστός στην ολομέλεια της τάξης⁷.

Ομάδα 5^η

Η ομάδα με τις δραστηριότητες του [φύλλου εργασίας](#) μελέτησε το ψυχικό δέσιμο των δύο προσώπων, του Σαμπεθάι Καμπιλή και του Γιοσέφ Ελιγιά. Αφού υπογράμμισε σκέψεις και χαρακτηριστικά σημεία του διαλόγου των δύο προσώπων συνόψισε, με την καθοδηγητική παρέμβαση της διδάσκουσας, τη σύγκρουση δύο αντιλήψεων, δύο κόσμων. Η ομάδα με τη βοήθεια της διδάσκουσας χρησιμοποίησε ως υποστηρικτικό υλικό από το βιβλίο του εκπαιδευτικού [«Δημήτρης Χατζής, το τέλος της μικρής μας πόλης»](#) τις σελίδες που αναφέρονται στο διήγημα «Σαμπεθάι Καμπιλής»⁸.

⁶ Βλ. το drastiriotitaomadaD.

⁷ Βλ. το giosefeligiaomadaD.ppt.

⁸ Βλ. το drastiriotitaomadaE.

Ομάδα 6^η

Η ομάδα, αφού διάβασε το διήγημα με τις δραστηριότητες [του φύλλου εργασίας](#), εστίασε στο πρώτο μέρος του, με την παρατήρηση πως σε αυτό, με τρόπο αποστασιοποιημένο και αντικειμενικό, παρουσιάζονται οι συνθήκες ζωής των Εβραίων μέσα στα όρια του κάστρου: ο κλειστός τρόπος ζωής των Εβραίων, η πίστη πως έτσι διαφύλατταν την πατροπαράδοτη τάξη και εξασφάλιζαν την πορεία προς το μέλλον. Η ομάδα υπογράμμισε και σχολίασε ιδιαίτερα α) τους χαρακτηρισμούς του Δ. Χατζή για τους Εβραίους της ισραηλίτικης κοινότητας των Ιωαννίνων «ταπεινοί, φοβισμένοι, φουκαράδες...» β) το γεγονός πως οι περισσότεροι ασχολούνταν με το εμπόριο, γ) την εγκατάσταση των οικογενειών τους κοντά στη Συναγωγή. Έτσι, φανέρωναν, υπογράμμισαν και το πόσο θρησκευόμενοι ήταν.

Η εκπαιδευτικός πρότεινε στα μέλη της ομάδας να διαβάσουν και το διήγημα του Δ. Χατζή «Ο Σιούλας ο ταμπάκος» από την ίδια συλλογή, *Το τέλος της μικρής μας πόλης*. Τους επεσήμανε να προσέξουν το α' μέρος του «Σιούλα του ταμπάκου» και να δουν τα δύο διηγήματα σε μια παράλληλη ανάγνωση.

Η ομάδα έφτιαξε μια παρουσίαση των Εβραίων των Ιωαννίνων για την ολομέλεια της τάξης⁹. Στην παρουσίαση της εργασίας τους τόνισε προς τους συμμαθητές τους ότι έπρεπε να κρατήσουν στη μνήμη τους για την εβραϊκή κοινότητα των Ιωαννίνων την αντίθεση «ταπεινή, φρόνιμη και συμμαζεμένη ήταν η ζωή ολονών τους. vs γενικά τους παρασταίνανε σαν ανθρώπους παρακατιανούς, ράτσα τιποτένια και βρώμικια».

Η ομάδα αναζήτησε πληροφορίες και στο διαδίκτυο και χρησιμοποίησε την ιστοσελίδα που της πρότεινε η εκπαιδευτικός, [«e Γιάννινα ~ Μια άλλη ματιά στη πόλη των θρύλων και των παραδόσεων»](#). Έτσι συγκέντρωσε και οπτικό υλικό.

⁹ Βλ. το drastiriotitaomadaST.

Ομάδα 7^η

Η ομάδα αρχικά, σύμφωνα με το φύλλο εργασίας, διάβασε το ποίημα του Κ. Π. Καβάφη «Τείχη». Ζήτησε τη βοήθεια της διδάσκουσας για την κατανόηση του ποιήματος ιδιαίτερα για τον στίχο «Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμο έξω». Οι ερωτήσεις της εκπαιδευτικού βοήθησαν την ομάδα στην κατανόηση και στην παράλληλη ανάγνωση του ποιήματος με το διήγημα. Οι μαθητές αντιλήφθηκαν τα όρια/ τείχη (κάστρο) της κοινότητας των Εβραίων και συζήτησαν αν τα «τείχη» προσωπικά ή συλλογικά εξακολουθούν να έχουν στην καθημερινότητά μας καταλυτικό ρόλο.

Η δραστηριότητα του φύλλου εργασίας, που προέβλεπε τη χρήση προγράμματος ζωγραφικής για την απεικόνιση των τειχών και των συναισθημάτων που δημιουργούν αντικαταστάθηκε από την ομάδα με τη δημιουργία κολλάζ. Οι μαθητές θεώρησαν ότι το κολλάζ θα μπορούσε να τους βοηθήσει πιο καλά να δώσουν απάντηση στο ερώτημα ποιος ευθύνεται για την απομόνωση- παγίδευση των Εβραίων Γιαννιωτών¹⁰.

Ομάδα 8^η

Η ομάδα σύμφωνα με το φύλλο εργασίας εστίασε στο τέλος του διηγήματος και συγκεκριμένα στη συνάντηση του Σαμπεθαί Καμπιλή με τον Χαΐμ Εζρά. Η ομάδα συζήτησε το διάλογο των δύο προσώπων και τόνισε πως ο ηγέτης τη δύσκολη ώρα της μοναξιάς και της περισυλλογής βρήκε στήριγμα στον αγράμματο μανάβη, τον καλοσυνάτο Χαΐμ Εζρά. Σε αυτό το πρόσωπο εξομολογήθηκε τη συνειδητοποίηση πως τα πράγματα ήταν όλο και πιο δύσκολα. Η συζήτηση της ομάδας με τη βοήθεια της διδάσκουσας επικεντρώθηκε σε δύο σημεία: «Τίποτα έδω δέν σαλεύει δίχως τη δική του τη θέληση. Κι ωστόσο μέσα στην άντάρια όλα φαίνονται να γλιστρούνε - όλα γλιστρούνε και φεύγουν και πέφτουν, όλα, κάθε μέρα - νά το, λοιπόν, ή καρδιά του γλιστράει.- Γιοσέφ... Καρδιά μου Γιοσέφ... Γιατί; Γιατί έσύ;... Κύριε... Γιατί

¹⁰ Βλ. το drastiriotiataomadaZ.

διάλεξες αὐτὸν νὰ μὲ δοκιμάσεις;...» καὶ «Ἡ προδοσιὰ κ' ἡ ἄμαρτία τοῦ τὸν πλακώσαν ἐκεῖ μ' ὄλο τὸ βάρος τῆς νύχτας. Κ' ἐκεῖ, τὸ ὀρκίστηκε τότες μιὰ φορὰ καὶ γιὰ πάντα νὰ μὴν τὴν ἀφήσει ποτές ἀπ' τὰ χέρια τοῦ τὴν κοινότητα τοῦ Κυρίου του...». Με βάση τα δύο σημεία η ομάδα ανέδειξε την τραγικότητα του προσώπου του Σαμπεθαί Καμπιλή και τόνισε πως αν και σκληρός και απόλυτος στο φρόνημα μέχρι τέλους, ο αφηγητής συμπάσχει μαζί του και τον κατανοεί ως ένα διχασμένο, ἀρα αδύναμο ουσιαστικά άτομο¹¹.

Με την ολοκλήρωση των τριών διδακτικών ωρών της β' φάσης της κυρίως ανάγνωσης οι ομάδες σχεδόν είχαν παρουσιάσει το έργο τους, καθώς η διδάσκουσα παρακολουθώντας την εξέλιξη των δραστηριοτήτων τους, την κατάλληλη στιγμή, η οποία προέκυπτε από τη συζήτηση, τον σχολιασμό ή και τις τοποθετήσεις ή τις απορίες των ομάδων, έδινε στις ομάδες τον χρόνο, ορισμένο κάθε φορά, να παρουσιάζουν τη δραστηριότητά τους.

Στο τέλος η διδάσκουσα μοίρασε το [κοινό φύλλο εργασίας](#) για την επόμενη διδακτική ώρα, (6^η του σεναρίου), με την οποία η εφαρμογή του σεναρίου ολοκληρώθηκε. Προέτρεψε τους μαθητές, αφού επιλέξουν μία από τις δραστηριότητες, να την ετοιμάσουν για την επόμενη διδακτική ώρα.

Γ' Φάση Μετά την ανάγνωση (6η διδακτική ώρα)

Εργαστήκαμε ως ολομέλεια στην αίθουσα διδασκαλίας με τη χρήση του φορητού Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και τον βιντεοπροβολέα. Αρκετοί μαθητές είχαν ετοιμάσει τις δραστηριότητες του φύλλου εργασίας. Είχαν δημιουργήσει κολάζ, αν και τόνισαν πως τους ήταν δύσκολο να αποτυπώσουν αντιπάθεια για τον τραγικό ηγέτη Σαμπεθαί Καμπιλή¹².

¹¹ Βλ. τα drastiriotitaomadaH και drastiriotitaomadaHa.

¹² Βλ. τα exofilocollage, collagekabili και collagesabethai.

Η ολομέλεια στη συνέχεια συζήτησε για τη ευθύνη του Σαμπεθαί Καμπιλί αναφορικά με τον αφανισμό της εβραϊκής κοινότητας των Ιωαννίνων. Με ενδιαφέρον οι μαθητές προσπάθησαν και εντόπισαν τους λόγους για τους οποίους ο Σαμπεθαί Καμπιλής άφησε την κοινότητα «ανυπεράσπιστα» παρά τη διαρκή προσπάθειά του να την προστατεύσει από κάθε είδους επιθέσεις.

Η συζήτηση έγινε με βάση επιχειρήματα που προέκυψαν από την ανάγνωση του διηγήματος τις προηγούμενες διδακτικές ώρες¹³.

Το τέλος της συζήτησης, αλλά και της εφαρμογής του σεναρίου δόθηκε με την παρακολούθηση ενός σύντομου βίντεο-αποσπάσματος από την εκπομπή του Φρέντυ Γερμανού «Το πορτρέτο της Πέμπτης», αφιέρωμα στον Δημήτρη Χατζή. Στο απόσπασμα ο γιαννιώτης πεζογράφος αναφέρεται στην έννοια [του προσωπικού χρέους](#).

---

¹³ Βλ. τα SabethaiKabilisGfasi και Gfasi1 και Gfasi2.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΑΤΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟ)

Α΄ Φάση (πριν την ανάγνωση)

Εισαγωγικά

Η τραγωδία του Σοφοκλή *Αντιγόνη* παραστάθηκε στα Μεγάλα Διονύσια του 441 π. Χ. Το θέμα της προέρχεται από τον Θηβαϊκό κύκλο και είναι το εγχείρημα της Αντιγόνης να θάψει τον νεκρό αδελφό της Πολυνείκη, παρά την αντίθετη εντολή του Κρέοντα, βασιλιά της Θήβας, θέτοντας την τιμή των θεών και την αγάπη για τον αδερφό της υπεράνω των νόμων των ανθρώπων.

Κινηματογραφική μεταφορά της τραγωδίας του Σοφοκλή έγινε το 1961 από τον σκηνοθέτη Γιώργο Τζαβέλλα, που έκανε και τη διασκευή του κειμένου.

1^η αναγνωστική δραστηριότητα

Αφού δούμε τα επιλεγμένα αποσπάσματα από την κινηματογραφική μεταφορά της τραγωδίας του Σοφοκλή [«Αντιγόνη»](#) σε σκηνοθεσία Γ. Τζαβέλλα (1961) εστιάζουμε στη διαδρομή του Κρέοντα στην άσκηση της εξουσίας.

Συμπληρώνουμε τον πίνακα και καταθέτουμε ατομικά τις σκέψεις μας για την τραγικότητα του ήρωα ως ηγέτη.

	13.44 - 16.33	33.08 – 34.52	43.15 – 43.52	58.58 – 59.56	1.01.18 – 1.02.38	1.12.17 – 1.17.09
Περιεχόμενο						
Λόγος						
Υφος						

Εξωτερική εμφάνιση						
Συναισθηματική Και Πνευματική Κατάσταση						
Ποια συναισθήματα Σας προκαλεί;						

2^η αναγνωστική δραστηριότητα

Ο Κρέοντας δεν αποτελεί το μοναδικό παράδειγμα στο οποίο έννοιες όπως η τραγικότητα, η ύβρη, η τύφλωση του νου, που επανέρχονται στην αρχαία ελληνική τραγωδία, μετουσιώνονται σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Μπορούμε να θυμηθούμε και άλλες περιπτώσεις ηγετών, οι οποίες αναδεικνύουν πως η απώλεια του μέτρου και η αλαζονεία στην άσκηση της εξουσίας συνεπάγεται την κατάρρευση; Δημιουργούμε μία παρουσίαση με διαφάνειες όσα και τα πρόσωπα που θα θυμηθούμε. Τοποθετούμε τις διαφάνειες σε ιστορική σειρά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Β΄ ΦΑΣΗ, ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (3^η, 4^η, 5^η διδακτική ώρα)

Α΄ Ομάδα

Εισαγωγικά

Ο τίτλος του διηγήματος «Σαμπεθάι Καμπιλής» λιτός και απλός προϋδεάζει τον αναγνώστη ότι το διήγημα επικεντρώνεται σ' έναν χαρακτήρα. Φτιάχνει το διήγημα ένα πορτρέτο του Σαμπεθάι Καμπιλή. Στο διήγημα παρουσιάζεται η εβραϊκή κοινότητα των Ιωαννίνων, πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και έως την ολοκληρωτική καταστροφή της από τους Γερμανούς ναζί. Σε αυτή την κοινότητα δεσπόζει η προσωπικότητα του Σαμπεθάι Καμπιλή, απόλυτου τηρητή της εβραϊκής παράδοσης και η σύγκρουσή του με τον ποιητή ανανεωτή Γιοσέφ Ελιγιά και ό,τι ακολούθησε αυτή την σύγκρουση.

1η δραστηριότητα της ομάδας μας

Αφού διαβάσουμε το διήγημα και αφηγηθούμε την υπόθεση ,ως ομάδα εστιάζουμε στο αφηγηματικό υλικό των σελίδων 9-16 και

εντοπίζουμε το κεντρικό επεισόδιο που καθορίζει τη ζωή του κεντρικού ήρωα.

Καταγράφουμε τα δευτερεύοντα επεισόδια,

.....

.....

.....

.....

.....

με ποιον τρόπο το καθένα από αυτά συμμετέχει στην ύφανση της πλοκής;
προσδιορίζουμε

ποια γεγονότα αποτελούν τη δέση της πλοκής;

σε ποια σημεία κλιμακώνεται η δράση και οδηγείται σε κορύφωση(-εις);

ποια είναι η λύση της ιστορίας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Αφού ολοκληρώσουμε την πρώτη δραστηριότητα
επεξεργαζόμαστε την επόμενη δραστηριότητα

2η δραστηριότητα της ομάδας μας

Καταγράφουμε τις παρατηρήσεις μας σε έναν
εννοιολογικό χάρτη, έτσι ώστε να αναδεικνύεται το κεντρικό επεισόδιο και οι σχέσεις
που διαμορφώνονται από τα γεγονότα της πλοκής.

B' Ομάδα

Εισαγωγικά

Μεγάλο μέρος του διηγήματος αναπτύσσεται γύρω από το δίπολο Σαμπεθά Καμπιλής - Γιοζέφ Ελιγιά. Ο Σαμπεθά Καμπιλής σκιαγραφείται ως ένας επιτυχημένος έμπορος και παράλληλα καθοδηγητής της εβραϊκής κοινότητας της πόλης. Για να εξασφαλίσει αυτή τη συνέχεια και μετά το-ν θάνατό του, ο Σαμπεθά επιλέγει και διαπαιδαγωγεί τον επόμενο ηγέτη της κοινότητας. Πρόκειται για τον Γιοσέφ Ελιγιά, παιδί της εβραϊκής φτωχολογιάς, που θα γίνει το πνευματικό παιδί του Σαμπεθά. Όμως ο Γιοσέφ Ελιγιά οραματίζεται ένα μέλλον για την εβραϊκή κοινότητα που προϋποθέτει την απόλυτη ρήξη με το παρελθόν. Δίπλα στα δύο βασικά πρόσωπα κινούνται και άλλοι χαρακτήρες, που με την παρουσία τους σημαδεύουν, διαμορφώνουν την πλοκή του διηγήματος και αναδεικνύουν τον κεντρικό ήρωα.

1η δραστηριότητα της ομάδας μας

- ✚ Εστιάζουμε στο αφηγηματικό υλικό των σελίδων 9-16 και
  - καταγράφουμε τα πρόσωπα που κινούνται γύρω από τον κεντρικό ήρωα.
.....
.....
.....
.....
.....
  - αποδίδουμε τις καίριες ιδιότητές τους με περιγραφικά επίθετα και ουσιαστικά
.....
.....
.....

- ποιος ο ρόλο τους στην πλοκή της αφήγησης με στόχο την ανάδειξη του κεντρικού ήρωα;

2η δραστηριότητα της ομάδας μας

- ✚ Αξιοποιούμε τον κατάλογο των προσώπων που συντάξαμε στην προηγούμενη άσκηση, για να κατασκευάσουμε έναν εννοιολογικό χάρτη, όπου θα αναδείξουμε τους συσχετισμούς τους με τον Σαμπεθαί Καμπιλή.

Γ' Ομάδα

Εισαγωγικά

Το διήγημα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί τόσο ο Σαμπεθάι Καμπιλής όσο και ο Γιοσέφ Ελιγιά συμβαίνει να είναι υπαρκτά πρόσωπα. Υπήρξαν και οι δύο σημαντικές προσωπικότητες της εβραϊκής κοινότητας των Ιωαννίνων. Ο Καμπιλής ήταν επιτυχημένος έμπορος και άνθρωπος μεγάλης επιρροής ανάμεσα στους Εβραίους προπολεμικά. Κατά την Κατοχή προσπάθησε να σώσει την εβραϊκή κοινότητα δωροδοκώντας τους Γερμανούς, όμως αυτό δεν είχε αποτέλεσμα καθώς ολόκληρη η εβραϊκή κοινότητα κατέληξε τελικά στο Άουσβιτς και ο ίδιος ο Καμπιλής οδηγήθηκε στο κρεματόριο την επομένη της άφιξής του εκεί.

Ας γνωρίσουμε τον Σαμπεθάι Καμπιλή με το υλικό που ο Δημήτρης Χατζής συμπεριέλαβε στην μυθοπλασία του

1^η δραστηριότητα της ομάδας μας.

Εστιάζουμε στο αφηγηματικό υλικό των αποσπασμάτων «Ο Σαμπεθάι Καμπιλής δεν είχε καμιά επίσημη ιδιότητα. Δεν είχε χαχάμης στο Συναγώι ..... Είταν δηλαδή ο Σαμπεθάι Καμπιλής ένα σοβαρό, υπεύθυνο και σίγουρο πρόσωπο μέσα στην ιεραρχία της πατροπαράδοτης τάξης σ' αυτή την πόλη. Και μόνιμο.» και «Τότες ο Σαμπεθάι Καμπιλής είδε πώς έπρεπε πια να δώσει ένα τέλος. Σηκώθηκε ένα μεσημέρι, άφησε το μαγαζί του και κίνησε να τον βρει... για πάντα να μην την αφήσει ποτές απ' τὰ χέρια του την κοινότητα του Κυρίου του...» και

- ✚ Δημιουργούμε την ταυτότητα του Σαμπεθάι Καμπιλής, του κεντρικού ήρωα, όπως παρουσιάζεται στην αρχή και προς το τέλος του διηγήματος.

Επισημαίνουμε

- τα στοιχεία που αφορούν την εξωτερική του εμφάνιση,

- τον ρόλο του ως ηγέτη της ισραηλίτικης κοινότητας,
- τα εσωτερικά χαρακτηριστικά του (ιδεολογικά, πνευματικά, ψυχικά)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

✚ Χρησιμοποιώντας το λογισμικό δημιουργίας comics αποτυπώνουμε το πορτρέτο του Σαμπεθαί Καμπιλή.

2η δραστηριότητα της ομάδας μας

✚ Παραμένει ο ήρωας στατικός ως προς το «είναι» και το «φαίνεσθαι» στη ροή της ιστορίας; με ποια μέσα (αφηγηματικοί τρόποι, εκφραστικά μέσα) ο συγγραφέας προβάλλει τον ήρωά του;

.....

.....

.....

.....

.....

Δ' Ομάδα

Εισαγωγικά

Ο Γιοσέφ Ελιγιά (Ιωάννινα, 1901 - Αθήνα, 1931) ήταν ποιητής, μελετητής του Ταλμούδ και μεταφραστής βιβλικών κειμένων αλλά και της νεότερης εβραϊκής ποίησης και πεζογραφίας. Εμφανίστηκε στα γράμματα νεότατος και συνεργάστηκε με σημαντικά περιοδικά της εποχής του, αν και το ποιητικό του έργο κυκλοφόρησε συγκεντρωμένο σε τόμο μόνο μετά το θάνατό του. Εργάστηκε ως καθηγητής των γαλλικών και πέθανε από τύφο στην Αθήνα.

Μορφωμένος και γνώστης του εβραϊκού νόμου, διδαγμένος απ' τον ίδιο τον Καμπιλή, γίνεται «ο πρώτος Οβραίος κομμουνιστής της πόλης» που κήρυττε το ξεπέραςμα της παράδοσης, παρότρυνε τους φτωχούς Εβραίους «να τις σπάσουνε μια και καλή τις πλάκες του Μωυσή», να ξεπεράσουν τους φυλετικούς και θρησκευτικούς διαχωρισμούς, να πάνε «οι φτωχοί με τους φτωχούς κ' οι αρχόντοι με τους αρχόντους». Ο Γιοσέφ Ελιγιά είναι ο επαναστάτης, αυτός που προτείνει ένα διαφορετικό όραμα.

1^η δραστηριότητα για την ομάδα μας

- ✚ Αναζητούμε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Γιοσέφ Ελιγιά στην ιστοσελίδα του Ε.ΚΕ.ΒΙ και στο κείμενο με τίτλο «Γιοσέφ Ελιγιά, (1901-1931), Προσαρμογή από μελέτημα της Ελένης Κουρμαντζή», του Δ. Ρηγίνου που δημοσιεύτηκε στα *Χρονικά*, (έκδοση του Κεντρικού Ισραηλίτικου Συμβουλίου) με

στόχο τη δημιουργία της αστυνομικής ταυτότητάς του προκειμένου να τον γνωρίσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

.....
.....
.....
.....

✚ συγκρίνουμε το είδος και την ποσότητα του παρεχόμενου υλικού από τις δύο πηγές πώς εξηγείται η διαφορετικότητα των πληροφοριών;

.....
.....
.....
.....

2η δραστηριότητα της ομάδας μας

✚ Σε ποιον βαθμό και με ποιον τρόπο οι πληροφορίες που συλλέξαμε και χρησιμοποιήσαμε στο δελτίο αστυνομικής ταυτότητας αξιοποιούνται από τον Δ. Χατζή στη μυθοπλαστική εκδοχή του Γιοσέφ Ελιγιά;

.....
.....
.....
.....

✚ Ανιχνεύουμε την πρόθεση του συγγραφέα στην επιλογή ή και την «αλλοίωση» των λεπτομερειών της πραγματικής του ζωής. Οι παρατηρήσεις μας θα συνοδεύουν την παρουσίαση του δελτίου ταυτότητας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ε΄ Ομάδα

Εισαγωγικά

Στο διήγημα εντοπίζεται μια δραματική ένταση όχι τόσο ως αποτέλεσμα της διαφορετικότητας των δύο ανδρών όσο κυρίως ως αποτέλεσμα της πολύσημης σχέσης που συνδέει τα δύο πρόσωπα. Ο Γιοσέφ Ελιγιά δεν ήταν μόνο μαθητής του Καμπιλή, αλλά ο διαλεχτός του. Στο διήγημα φαίνεται η αγάπη κι εκτίμηση που του έχει, πολύ μεγαλύτερη κι από αυτή που έχει για τον αδερφό του και τα παιδιά του. Τον Γιοσέφ τον θεωρεί θεόσταλτο και τον προορίζει για «να του δώσει μια μέρα τα κλειδιά της Κοινότητας. Ο Γιοσέφ εκπροσωπεί το όραμα του Καμπιλή για τη συνέχεια της κοινότητας. Είναι το ευάλωτο συναισθηματικό σημείο στη σκληρή ζωή του Καμπιλή.

Όταν ο Ελιγιά αρχίζει να διαφοροποιείται στην ερμηνεία των ιερών κειμένων, όταν η αντίληψή του για την κοινότητα και το καλό της τον κάνει να στραφεί ανοιχτά ενάντια στον Σαμπεθάι Καμπιλή τότε ο Σαμπεθάι Καμπιλής δε θα διστάσει να καταστρέψει το «άγριο φυτό».

1^η δραστηριότητα για την ομάδα μας

Εντοπίζουμε στο διήγημα τα αποσπάσματα «Ο Σαμπεθάι Καμπιλής!... Αύτος τόν είχε ξεδιαλέξει μέσα στα όβραϊκα, αύτος τόν ξμαθε νά διαβάζει όβραϊκα.... Ένας κόσμος παλιός γκρεμιζόταν για πάντα, έφευγε πίσω. Καί ξεπρόβαλε τώρα ό θησαυρός τής δικής του πραμάτειας - νά τόν βλέπουν όλοι...» που αποτυπώνουν τον σύνδεσμο του κεντρικού ήρωα με τον Γιοσέφ Ελιγιά και τη συνακόλουθη ψυχική του περιπέτεια.

- 🚦 παρακολουθούμε τη σχέση του Σαμπεθάι Καμπιλή και του Γιοσέφ Ελιγιά στην εξέλιξή της

.....

.....

.....

.....

.....

✚ πώς ο σύνδεσμός τους αναδεικνύει την τραγική διάσταση του Σαμπεθάι Καμπιλή;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2η δραστηριότητα για την ομάδα μας

✚ Επιλέγουμε από τα αποσπάσματα που επισημάναμε τρία-τέσσερα που αποτυπώνουν πιο emphaticά τον συσχετισμό των δυο προσώπων. Εξεικονίζουμε με τη χρήση του συννεφόλεξου (λογισμικό Wordle.net) τα αποσπάσματα που διαλέξαμε, και πειραματιζόμαστε με τη διαμόρφωσή τους (φόντο, χρώματα...), ώστε να συμβάλλουν στην ανάδειξη της σχέσης -και της εξέλιξης της σχέσης- των δύο προσώπων και αποθηκεύουμε το τελικό παράγωγό μας, για να το σχολιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

ΣΤ' Ομάδα

Εισαγωγικά

Λίγο πριν τον αφανισμό τους, οι Εβραίοι των Ιωαννίνων ήταν περίπου τέσσερις χιλιάδες. Ζούσαν σχεδόν όλοι μέσα στο κάστρο της πόλης, γύρω από τη Συναγωγή. Οι Εβραίοι των ανώτερων στρωμάτων ζούσαν και σε έναδυο δρόμους έξω από το κάστρο, ολόγυρά του όμως κι όχι μακριά απ' αυτό. Το κάστρο ήταν ο δικός τους μαχαλάς. Μας θυμίζει τα αντίστοιχα εβραϊκά γκέτο στις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις πριν τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, όπου κι εκεί οι Εβραίοι έζησαν περιχαρακωμένοι γεμάτοι φόβο και αγωνία για το μέλλον. Το κάστρο κρατούσε την κοινότητα, ενωμένη γύρω από τη Συναγωγή που της πρόσφερε καθοδήγηση και

φαινομενικά ασφάλεια. Ωστόσο την κρατούσε φυλακισμένη στην άγνοια, καθιστώντας τα μέλη της ανυπεράσπιστα απέναντι στις εξελίξεις.

1^η δραστηριότητα για την ομάδα μας

Με αφετηρία το απόσπασμα « Στή μικρή μας πόλη είχαμε κάπου τέσσερις χιλιάδες Έβραίους - περισσότερους, όχι λιγότερους.... Εΐταν δηλαδή ὁ Σαμπεθάι Καμπιλῆς ἕνα σοβαρό, ὑπεύθυνο καὶ σίγουρο πρόσωπο μέσα στήν ἱεραρχία τῆς πατροπαράδοτης τάξης σ' αὐτή τήν πόλη. Καὶ μόνιμο.»

- ✚ συζητούμε τους λόγους για τους οποίους οι Γιαννιώτες Εβραίοι ζούσαν συνασπισμένοι μέσα στο κάστρο των Ιωαννίνων γύρω από τη Συναγωγή ανιχνεύοντας και τις κοινωνικές διαστάσεις του θέματος.

- ο συγκεκριμένος τρόπος εγκατάστασης εμπόδιζε τους Εβραίους να παρακολουθούν τις ιστορικές αλλαγές;
.....
.....
.....
- έχει κάποιο μερίδιο ευθύνης για την τραγική κατάληξη της κοινότητας;
.....
.....
.....
- ο συγκεκριμένος τόπος και τρόπος εγκατάστασης εξυπηρετούσε τις προθέσεις του Σαμπεθαί Καμπιλή;
.....
.....
.....

2η δραστηριότητα για την ομάδα μας

Αναζητούμε στο διαδίκτυο πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό για τις οδούς διαμονής των Εβραίων στα Γιάννενα (<http://egiannina.wordpress.com/>).

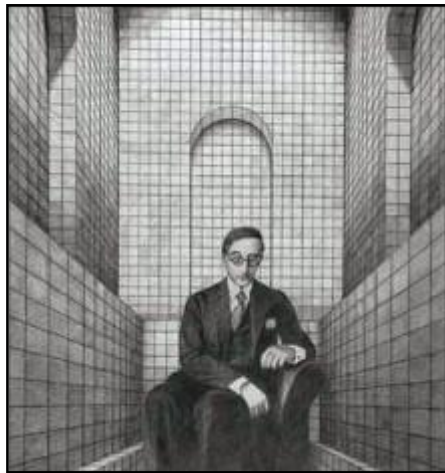
Z' Ομάδα

Εισαγωγικά

Ο Κ. Π. Καβάφης με τα «Τείχη» εκφράζει την αίσθησή του πως βρίσκεται εγκλωβισμένος από μια σειρά περιορισμών και ορίων -τείχη-, που του επιβλήθηκαν χωρίς ο ίδιος να καταλάβει το πότε και το πώς. Ο ποιητής συνειδητοποιεί πως η ελευθερία που πίστευε ότι έχει στη ζωή του, δεν είναι δεδομένη.

1η δραστηριότητα για την ομάδα μας

Στον διαδικτυακό τόπο του Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού ακολουθούμε την πορεία: Κ. Π. Καβάφης-αρχείο-ποιήματα-αναγνωρισμένα, εντοπίζουμε και διαβάζουμε το ποίημα «Τείχη».

- ✚ Χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα ζωγραφικής σκισάrouμε την ανθρώπινη φιγούρα μέσα στον χώρο σύμφωνα με τις οδηγίες του ποιήματος και αναγράφουμε τις λέξεις που μας έρχονται στον νου

(συναισθήματα του προσώπου, δικές μας εντυπώσεις...).

2η δραστηριότητα για την ομάδα μας

- ✚ Επιχειρούμε να αποτυπώσουμε τους Γιαννιώτες Εβραίους εντός του κάστρου και συγκρίνουμε τις δύο οπτικοποιήσεις ως προς τα συναισθήματα και τις εντυπώσεις που μας προκαλούν.

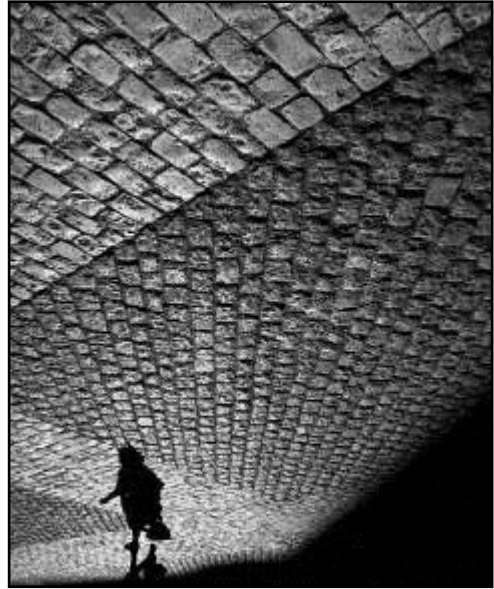
.....

.....

.....

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

✚ Ποιοι είναι οι φορείς της ευθύνης για το καθεστώς της απομόνωσης-παγίδευσης που βιώνουν;

.....
 .....
 .....
 .....

Η' Ομάδα

Εισαγωγικά

«Τετράγωνη, μεγαλιθική μορφή, απ' έξω έμπορας, φίρμα, στ' αλήθεια ένας σύγχρονος πατριάρχης του Ισραήλ, Μωυσής με φράγκικα, ο Σαμπεθάι Καμπιλής θα κρατήσει γύρω του σαν κλώσσα τον εβραιομαχαλά της μικρής μας πόλης. Θα αντιπαλέψει κάθε σκίρτημα γι' αλλαγή, ... θα κρατήσει την πατροπαράδοτη δική του τάξη, ακέραιες τις πλάκες του Μωυσή, όχι με το ραβδί εκείνο αλλά με το δικό του σκήπτρο της εξουσίας, το χρήμα. Μ' αυτό κρατάει τελικά αράγιστη την εβραϊκή κοινότητα, που ολάκερη – 4.000 ψυχές – πέφτει στα χέρια των Γερμανών. Περίφημη μορφή ο Σαμπεθάι, έχει δικαίωμα σε μια τιμητική θέση στην πινακοθήκη των διάσημων τύπων της πεζογραφίας μας. Γιατί πάνω στην αδρή και πυκνή προσωπογραφία του σκάβονται βαθειά οι ρυτίδες, όχι μόνο της δικής του πίστης μα της κάθε πνευματικής αυτάρκειας, η χρεωκοπία και η απάνθρωπη συνέπεια του δόγματος στην εποχή μας. Ο Σαμπεθάι του Χατζή είναι ένα πατριάρχης του δόγματος έτοιμος να θυσιάσει τον Ισαάκ το δικό του αλλά και τον άνθρωπο γενικά για την αγάπη του θεού. ...»¹⁴

1η δραστηριότητα για την ομάδα μας

Αφού διαβάσουμε την κριτική θέση του Δ. Ραυτόπουλου για το πρόσωπο του Σαμπεθάι Καμπιλής εστιάζουμε στη σκηνή της συνάντησης του Σαμπεθάι Καμπιλής με τον Χαΐμ Εζρά στο τέλος του διηγήματος λίγο πριν τον επίλογο: «Η όμιγλη είχε πέσει βαριά - έτσι γινότανε καμιά φορά τὸ χειμώνα σ' αυτή την πόλη. Ώρα περασμένη ὁ Σαμπεθάι Καμπιλής κατέβαινε κατὰ τὸν ὄβραϊκο μαχαλά με τὰ χέρια

¹⁴ Ραυτόπουλος Δημήτρης 1986 [1964α]. «Η μικρή μας πόλη των ιδεών και το νεοελληνικό μάθημα του Δ. Χατζή» στο *Κρίσιμη λογοτεχνία*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ. 93-105.

σφιγμένα μέσα στις τσέπες του παλτού του..... Κ' έκει, τὸ ὀρκίστηκε τότες μιὰ φορὰ καὶ γιὰ πάντα νὰ μὴν τὴν ἀφήσει ποτές ἀπ' τὰ χέρια του τὴν κοινότητα τοῦ Κυρίου του...»

- ✚ Ποια ἡ στάση του αφηγητὴ ἀπέναντι στον κεντρικὸ λογοτεχνικὸ ἥρωα στη συγκεκριμένη ἐνότητα;

.....

.....

.....

.....

.....

- ✚ πὼς ἐνδεχομένως συνδέεται με τὴν ἀποτίμηση του Σαμπεθαί Καμπιλὴ ἡ ἐπιλογή του συγγραφέα νὰ ἐντάξει αὐτὴν τὴ σκηνὴ στο αφηγηματικὸ υλικὸ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος του διηγήματος.

.....

.....

.....

.....

2η δραστηριότητα για τὴν ομάδα μας

- ✚ Ἀντιγράφουμε τὸ ἀπόσπασμα σε ἓνα ἀρχεῖο word, παρεμβαίνουμε στο κείμενο μεγαλώνοντας ἢ μικραίνοντας τὸ μέγεθος των χαρακτήρων στις λέξεις που θέλουμε νὰ υπερτονίσουμε ἢ ἀντίστοιχα νὰ ἀποδυναμώσουμε σημασιολογικά και χρωματίζοντας τὸν μονόλογο και τὰ διαλογικὰ στοιχεῖα διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν ἀφήγηση (ἐπιλέγουμε χρώματα που ταιριάζουν με τὴν ψυχικὴ διάθεση των προσώπων που μιλοῦν). Ἀποτιμούμε στο τέλος τῆς δραστηριότητας ἀν τὸ κείμενο, μετὰ τις παρεμβάσεις, ἀποδίδει τὴν οπτικὴ του αφηγητὴ.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (κοινό)

Γ' ΦΑΣΗ Μετά την ανάγνωση

Εισαγωγικά

«Ο Σαμπεθάι δεν διανοείται να διαχωρίσει τη μοίρα του από τη μοίρα της υπόλοιπης κοινότητας. Πέφτει μαζί της συνειδητά, τραγικός μέσα στην πίστη του, κι ακόμα τραγικότερος επειδή αυτή η πίστη έχει αρχίσει να ραγίζει. Είναι ένα πρόσωπο που αποτολμά να διερευνήσει τη συνείδησή του, και γι' αυτό καθίσταται σεβαστό μέσα στην πλάνη του. Είναι ένας θύτης κι ένα θύμα ταυτόχρονα, αξιοσέβαστος όσο και αξιομίσητος, έως το τέλος¹⁵.

Επιλέγουμε μία από τις παρακάτω δραστηριότητες

1η δραστηριότητα

---

¹⁵ Καστρινάκη Αγγέλα 1997. «Δημήτρης Χατζής: Το έπος της πίστης και το δράμα της δυσπιστίας» στο Η φωνή του γενέθλιου τόπου: Μελέτες για την ελληνική πεζογραφία του 20ού αιώνα, Αθήνα: Πόλις, σσ. 166-167.

- ✚ αναδεικνύουμε με βάση αυτό το δεδομένο την τραγική του διάσταση.
- ✚ είχε κάποια επιλογή να αποτρέψει την συντριβή της κοινότητας ενόψει της αυτόκλητης δύναμης καταστροφής των Ναζί;

Τι θα συνέβαινε αν...; Ας υποθέσουμε ότι ο Σαμπεθάι Καμπιλή ενεργούσε έγκαιρα και εξασφάλιζε τη σωτηρία των περισσότερων μελών της κοινότητας. Αφού προσδιορίσουμε με λεπτομέρειες αυτήν τη «λύση», γράφουμε τον επίλογο του διηγήματος «αλλιώς», προσπαθώντας να μιμηθούμε, όσο μπορούμε, το ύφος του Δ. Χατζή.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η εφαρμογή του σεναρίου μπορεί να αξιοποιηθεί διαθεματικά με το μάθημα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στη Β΄ λυκείου, καθώς και με το μάθημα της ιστορίας στη Γ΄ λυκείου (κεφ: Β΄ παγκόσμιος πόλεμος). Μέρος του υλικού που παράχθηκε στη διάρκεια της εφαρμογής μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία της ενότητας που αφορά τον ρατσισμό και τα στερεότυπα στη νεοελληνική γλώσσα της Β΄ λυκείου. Μπορεί επίσης, να αποτελέσει αυτό το υλικό τη βάση για την εκπόνηση ερευνητικής εργασίας σχετικής με τα κοινωνικά στερεότυπα ή σχετικής με την τοπική ιστορία, αν υπάρχει η δυνατότητα, που θα εστιάζει στις αλλαγές της πληθυσμιακής φυσιογνωμίας της πόλης κατά τον 20ό αιώνα.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή του σεναρίου έγινε το δεύτερο τετράμηνο της σχολικής χρονιάς. Έτσι η εκπαιδευτικός είχε τη δυνατότητα σε συνεργασία με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής να προετοιμάσει το σύνολο των μαθητών ως προς την αξιοποίηση των ΤΠΕ. Επίσης η συνεργασία και ο προγραμματισμός με τον υπεύθυνο του εργαστηρίου της Πληροφορικής είχε ως αποτέλεσμα να έχουμε τη δυνατότητα της χρήσης του εργαστηρίου τις συγκεκριμένες διδακτικές ώρες, που μας ήταν απαραίτητο.

Το διήγημα, αν και μοιράστηκε σε όλους τους μαθητές, και είχαμε και τη δυνατότητα πρόσβασης στην ηλεκτρονική του μορφή στη διάρκεια της ανάγνωσης – επεξεργασίας στο εργαστήριο δε διαβάστηκε από όλους τους μαθητές. Αρκετοί μαθητές είπαν πως τους δυσκόλεψε γλωσσικά παρά τη βοήθεια που είχαν από την διδάσκουσα. Ωστόσο, ως προς το περιεχόμενο το διήγημα συγκίνησε τους μαθητές και αποτέλεσε την αφορμή για μια συζήτηση γύρω από το περιεχόμενο των εννοιών τραγικός ηγέτης. Με την παράλληλη ανάγνωση του ποιήματος του Κ Π Καβάφη

«Τείχη» οι μαθητές σημείωσαν ότι πολλές φορές χωρίς να το συνειδητοποιούμε χτίζουμε τείχη απομόνωσης με αποτέλεσμα να βιώνουμε προσωπικές τραγωδίες.

Ο προβληματισμός για το ηθικό χρέος ήταν ουσιαστικός και η παρακολούθηση του ολιγόλεπτου βίντεο με τον πεζογράφο Δ. Χατζή να αναφέρεται στην «πεντάρα που όφειλε να ξεπληρώσει» συγκίνησε τους μαθητές.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.2009.Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Γ΄ Γενικού Λυκείου - Γενικής Παιδείας). Αθήνα.

<http://digitalschool.minedu.gov.gr/courses/DSGL-C131/>

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf
[2/5/2013].

Αμπατζοπούλου, Φραγκίσκη. 1998. *Ο άλλος εν διωγμό: Η εικόνα του εβραίου στη λογοτεχνία. Ζητήματα ιστορίας και μυθοπλασίας*, 111-119, 123-130. Αθήνα: Θεμέλιο.

Καστρινάκη, Αγγέλα. 1997. *Η φωνή του γενέθλιου τόπου: Μελέτες για την ελληνική πεζογραφία του 20ού αιώνα*, 157-181. Αθήνα: Πόλις.

Ραυτόπουλος, Δημήτρης. [1964α] 1986. *Κρίσιμη λογοτεχνία*, 93-105. Αθήνα: Καστανιώτης.